

PERE VERDAGUER I JUANOLA, ESCRIPTOR I FILÒLEG

Text: PERE CODONYAN / Fotos: EUDALD PICAS / EL PUNT

"Al sud no tenen cura de la llengua"

Pere Verdguer (Banyoles, 1929) és un activista de la cultura catalana a Catalunya-Nord. Autor del dictat que aplegà, fa un mes, quasi mil persones a Perpinyà, ha publicat el primer volum de 'La Grammaire de la Langue Catalane' i un 'Diccionari de renecs i paraulotes'.

Des que va participar, l'any 1960, juntament amb uns quants erudits més, en la fundació del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) per promoure la norma fabriana i l'ensenyament del català al Rosselló, Pere Verdguer no ha parat. Així, el trobem associat a la majoria d'iniciatives culturals, com ara la creació de la Universitat Catalana d'Estiu, el 1969. A més d'haver publicat una cinquantena de llibres, entre novel·les, assaigs, reculls de poesia i obres d'estudi, també ha col·laborat en nombroses publicacions i revistes, sempre amb els mateixos objectius: el d'acostar i fer conèixer la realitat nord-catalana al Principat i el de fer conèixer la cultura i la llengua catalanes al públic de llengua francesa.

Nascut a Banyoles, Pere Verdguer tenia deu anys quan, el febrer del 1939, acabada la guerra espanyola del 36-39, tota la seva família es va refugiar a Illa de Tet (Rosselló). Professionalment va començar la seva carrera docent fent de mestre d'escola. Després va ser professor d'espanyol i català d'ensenyament primari, i finalment va ser professor de llengua i literatura catalanes a la Universitat de Perpinyà fins el 1994, quan es va jubilar. Verdguer, que és membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans des de fa deu anys, acaba de publicar, a Curial, el primer volum de la *Grammaire de la Langue Catalane* per als qui volen conèixer el català a partir de la llengua francesa i, a l'editorial Perpinyanès, Llibres del Trabucaire, el primer *Diccionari de renecs*

i de paraulotes dels Països Catalans. Pere Verdguer també és l'autor del dictat que la Regidoria de Cultura Catalana de la Municipalitat de Perpinyà va organitzar fa un mes per commemorar els tres-cents anys de l'edicta del rei Lluís XIV prohibint l'ús oficial del català a Catalunya-Nord.

"Jo veig que la gent no hi consulta gaire el diccionari, que les deixen anar tal com ragen, i no és això. La llengua mereix un respecte, i si volem salvar la llengua catalana hem de posar-hi més atenció."

—Ja teniu els resultats del dictat. Quin balanç en feu?

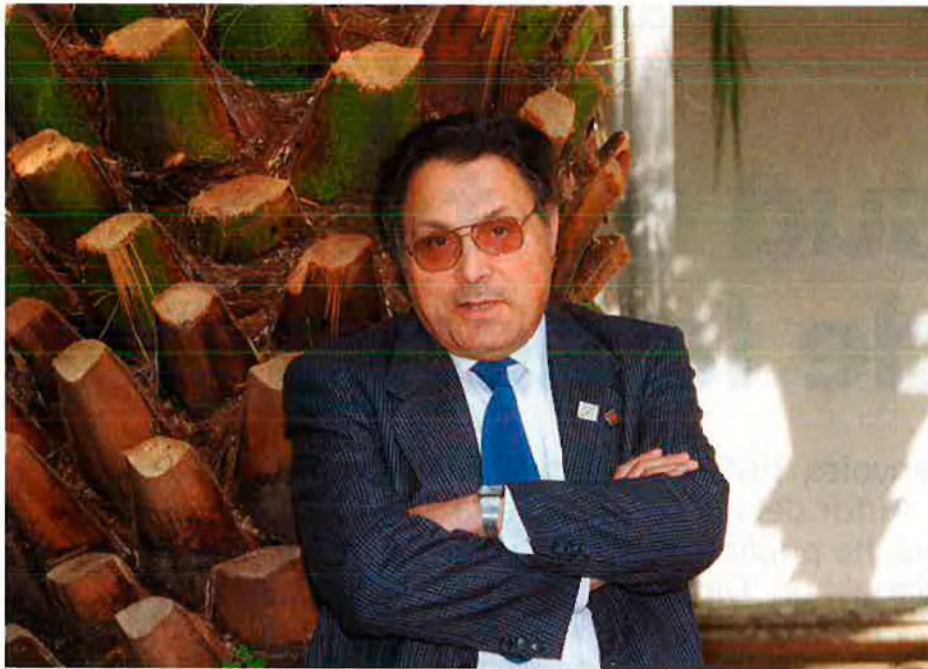
—Positiu. Hi ha vint-i-una persones amb menys de cinc faltes i, sorprenentment, n'hi ha unes quantes que només en van cometre una, i una que es va descuidar un mot molt simple, però s'ha de comptar falta.

—Us esperàveu que hi participessin més de vuit-centes persones?

—Bé, jo, ja n'havia parlat fa uns quants anys, i havia suggerit que es fes un dictat en català, perquè l'entusiasme que hi ha a França pels dictats de Bernard Pivot demostra un cert interès de la gent per la llengua. A França, el dictat és una tradició. Abans hi havia un dictat cada dia a les escoles d'ensenyament primari. La gent continua estant atenta a la llengua i ho demostra amb manifestacions tan simples com aquesta del dictat. És

tradicional de fer-hi dictats difícils, i en Pivot ha reprès la tradició i l'ha feta molt popular gràcies a la televisió. Per això vaig pensar que una acció que es podria fer en favor de la llengua podria ser un dictat en català i l'Ajuntament de Perpinyà ha reprès la idea.

—És a dir que vau voler lluitar amb les mateixes

armes que l'enemic, perquè a l'escola pública, si el dictat era una eina per a aprendre a escriure el francès, també ho era contra el català, veritat?

—Evidentment, el dictat formava part del *matracage* francès de l'ensenyament primari amb els exercicis de gramàtica. Encara ara hi ha nou hores i mitja setmanals d'estudi de llengua francesa a primari, que representen un terç de l'horari dedicat a la llengua. Els francesos no s'han pas equivocat. Quan han volgut crear una unitat nacional han insistit enormement, dintre l'escola primària, en l'aprenentatge de la llengua i en el del càlcul. Les altres matèries s'han considerat secundàries. Això no s'ha fet ni a Catalunya ni a Espanya. No hi ha hagut aquesta atenció a la llengua. A França són conscients que per fer una unitat nacional s'ha de començar per la llengua. A França hi havia moltes llengües, i aquest sistema ha aconseguit d'eradicar-les.

—Potser és per això que, al Principat, aquesta idea de fer un dictat en català hi resulta curiosa, fins i tot una mica estranya?

—No l'haurien de trobar tan curiosa, perquè els catalans fan un ramat de faltes. Fins i tot et diré una anècdota: quan organitzàvem la Universitat Catalana d'Estiu rebíem una correspondència intensa del sud i en particular de professors universitaris, i les seves pàgines eren farcides de faltes. Al sud no tenen cura de la llengua, no hi presten atenció. Jo

“El català i el francès són llengües molt acostades. El català actual i el francès antic tenien molts mots i expressions en comú. També hi ha mots que tenen el mateix origen, però no pas el mateix sentit.”

veig que la gent no hi consulta gaire el diccionari, que les deixen anar tal com ragen, i no és això. La llengua mereix un respecte, i crec que si volem salvar la llengua catalana hem de posar-hi més atenció. El català no és una llengua fonètica com el castellà. En castellà fer un dictat és una mica folclòric, perquè per poc que en sàpigues s'escriu tal com es pronuncia, mentre que el català, no. El català és un poc com el francès, és una llengua etimològica.

—Aquesta similitud entre el català i el francès es plasma en el seu últim llibre La Grammaire de la Langue Catalane que l'editorial Curial acaba de publicar. Com és que aquest llibre és en francès?

—Ha estat pensat per als qui volen arribar al català a partir de la llengua francesa, que són francesos, evidentment, però també hi ha anglesos o alemanys. He constatat que molta gent que s'interessa pel català ja coneix el francès. Es tracta d'una obra militant. Hi he enterrat moltes hores de feina, perquè no hi havia res d'equivalent, ni en català. He fet un cert nombre de recerques personals sobre l'origen del vocabulari. Un altre tema no gaire explicat és la gramàtica històrica, com es fa el pas del llatí al català, explicat amb gràfics, com la transformació de la “ca” llatina en català i en francès, una comparació per a fer veure les diverses transformacions d'aquest so llatí segons els mots, etc.

—I quines conclusions en traieu d'aquest estudi comparatiu?

—Que el català i el francès son llengües molts acostades. El català actual i el francès antic tenien

molts mots i expressions en comú. Per exemple, una expressió catalana com “deixar estar”, avui no té un equivalent francès. En francès antic hi havia “laisser ester”. També hi ha mots que tenen el mateix origen en català i en francès, però no pas el mateix sentit. Aquestes diferències vénen del fet que les llengües han divergit. Per exemple, el mot *escudella* i *écuelle* vénen del mateix mot llatí *escutela*, però *escudella* és avui nom d'una menja, i *écuelle*, el d'un recipient.

—Aquest estudi no és acabat, oi?

—No. Actualment en vaig enllestint el segon volum, que tractarà de morfologia i de sintaxi. Serà

més clàssic, però també hi inclouré moltes aportacions personals, en particular en la presentació del masculí i del femení que no he trobat enlloc.

—*Fa poc vau publicar un llibre de renecs? Per què de renecs?*

—El llibre es va fer a iniciativa de l'editorial del Trabucaire de Perpinyà, que me'n va demanar un estudi. Jo no me'n vaig ocupar de seguit per culpa de la feina que tenia. Però a mesura que hi entrava m'adonava de l'enorme riquesa, i sobretot del gran sentit social del reneec. Durant les meves recerques, que van durar sis anys, va ser tota una satisfacció científica anar descobrint aquests aspectes.

—*Quants renecs i paraulotes vau arribar a aplegar?*

—Uf! N'hi ha 260 pàgines atapeïdes. Cada pàgina en conté almenys 25, amb un mínim d'explicacions, feu-ne el càlcul. Si hagués volgut entrar en detalls lingüístics, no és pas un llibre que hauria calgut, sinó una enciclopèdia. Només he pogut donar el sentit de l'insult o del reneec i no m'hi podia allargar gaire més.

—*Per a una llengua tenir tants insults és també una forma de riquesa?*

—Sí, jo crec que és una part del llenguatge, però no ens pensàssim pas que Catalunya en té l'exclusiva. És una part del llenguatge en general. És una part marginal, popular, que no es mostra gaire, o en tot cas que no s'exporta. Coneixem per exemple les obres dels grans autors russos, però els pagesos russos també diuen renecs i paraulotes de la mateixa manera i amb una riquesa del tot comparable a la dels catalans.

—*D'on ve el reneec? Com neix?*

—Jo crec que el reneec va lligat a dues coses, socialment parlant. Primerament, a una situació en

—**En les signatures que ja he fet del 'Diccionari de renecs i de paraulotes' he vist que la gent que se'l mirava reia tota sola, de manera irreprimible. Els deu recordar coses del passat, mots que havien sentit dels pares, dels veïns, situacions, etc.**

Avui encara, molta gent que parla en francès quan ha de renegar ho fa en català. És curiós, però demostra que hi ha una presència del català més visceral. S'utilitza sovint el català en situacions emotives extremes.

bous llaurant, i no li feien sempre el que ell volia. I necessitava desfogar-se verbalment. El reneec i la paraulota també tenen aquesta funció catàrtica.

—*Com s'ha rebut el llibre?*

—Molt bé. En les signatures que ja n'he fet en uns quants pobles he vist que la gent que se'l mirava reia tota sola, de manera irreprimible. Els deu recordar coses del passat, mots que havien sentit dels pares, dels veïns, situacions, etc. Avui encara, molta gent que parla en francès quan ha de renegar ho fa en català. És curiós, però demostra que hi ha una presència del català més visceral. S'utilitza sovint el català en situacions emotives extremes.

què la religió és forta i la gent, creient, perquè, de renecs, no en dirà pas una persona que no cregui, d'una manera o altra, en Déu. "Cagar-se en Déu" implica que hom creu en Déu, altrament no tindria sentit. Qui diu el reneec és perfectament conscient que s'adreça a una divinitat, i que hi pot haver tornes, en això; és a dir, que la divinitat el pot castigar. Aleshores, la cosa curiosa —i és per aquest aspecte que potser m'he interessat més— és que deforma els mots, perquè no es pugui dir que invectiva Déu. Així, en lloc de dir "em cago en Déu", hi ha qui diu "em cago en nou", jugant amb els mots *nou* i *deu*, perquè *deu* i *déu* s'assemblen molt. És a dir, que hi ha una duplicitat formidable en el renegaire. Les deformacions dels renecs i de les paraulotes són tals que un bon estudi mereixeria una tesi doctoral. Però aquesta mena de renecs es van perdre, perquè aquesta religiositat també es va perdre. Una altra condició fonamental del reneec em sembla que és la civilització rural. La gent utilitzava el reneec amb els animals. El pagès passava tot el dia amb el cavall o amb els